

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

21e jaargang nr. 44 27 oktober 1968

administratie
postbus 114, Utrecht
tel. 030-24641
postgiro 58 t.n.v. Woord van de Week

abonnementsprijs voor Nederland, andere
E.E.G.-landen, Suriname, Curaçao en de
Antillen f 7,50 per jaar
Overige landen f 12,50 per jaar
losse nummers f 0,50
verschijnt wekelijks

Een typisch vrouwenprobleem

Naar aanleiding van een groot aantal reacties op een enkel facet van mijn praatje van 7 juli ga ik daar vandaag graag nog iets verder op in.

Mag ik dan beginnen met te vragen: „Vindt u dat ongetrouwde vrouwen ook vrouwen zijn?”

Het klinkt een beetje gek, ja. Eigenlijk zou ik precieser moeten vragen „Doet het ongetrouwd-zijn op zichzelf al of niet iets af aan het vrouw-zijn?”

Geregeld kom ik de opvatting tegen, als zouden ze toch niet volledig vrouw kunnen zijn. Het belevan van een huwelijk zou de vrouw pas tot vrouw maken. Men ziet dan plaats en zin van de vrouw uitsluitend als wederheft van de man en als moeder van kinderen.

Nu zou ik willen stellen dat dit zogenaamd vrouw-worden, dat bij een trouwende vrouw door haar huwelijk op gang gebracht wordt, ten dele buiten haar willen en weten om, door die speciale situatie van haar gevergd wordt.

Maar, als een getrouwde vrouw nu de daarvoor nodige basis in zichzelf mist om tot die vrouwelijke ontplooiing te kunnen komen? Wanneer aandacht nu niet ligt op het gebied van begrip voor de ander en wat hij behoeft? Dan blijft ze steken in het eerste stadium: het gewoon doen wat haar nodig lijkt. Dan zullen de meubelen iedere dag glimmen, maar dan zal aandacht, de kunst van het elkaar opvangen, ontbreken. Dan is de veelgeroemde vrouwelijkheid er niet echt, alleen in schijn. Maar we merken het meestal niet, tenzij het héél sterk afwezig is: want de bruidsfoto, het mevrouw-zijn en eventueel het lieve wiegie zijn waarborgen voor echte vrouwelijkheid. En, ouder geworden, nou, dan wordt men vanzelf vrouwelijk-volwassen, ontplooit tot volledig vrouw, meent men.

Daartegenover zal een vrouw die niet trouwt, terwijl zij deze vrouwelijke instelling van toewijding voor de ander wel heeft, zich ook zonder man en gezin, ongetwijfeld anders, maar beslist niet minder goed in deze richting ontwikkelen. Ondanks het feit dat het niet of minder van haar gevraagd wordt. Net zoals we dat zien bij mannen. Ook sommige mannen kunnen intens aandachtig verwijlen bij anderen, zoals de vrouwelijke instelling wel eens genoemd wordt. Bij on-

getrouwde vrouwen uit zich dit vrouw-zijn dan in al haar persoonlijke kontakten en in haar werk, wat dat ook is, badjuffrouw, lerares of kantinejuffrouw. Is bij haar dit zo aangelegd zijn niet sterk, dan is ze gewoon „mens” met andere mogelijkheden. En het zou wel eens kunnen dat, wanneer wij niet zouden weten of een vrouw al of niet getrouwd was, we van een getrouwde zouden zeggen: „Dat zie je zo, een echte juffrouw” en van een ongetrouwde denken „Een echt moederlijk type”.

Hiermee heb ik proberen duidelijk te maken dat er m.i. geen onderscheid valt te maken tussen ontplooiende vrouwelijkheid onder gehuwden en ongehuwden; dat het van de vrouw in kwestie afhangt. Alleen, de getrouwden hebben de schijn mee en de ongetrouwden ontmoeten nogal wat ontmoedigende tegenkrachten. Daarover, over die tegenwerkende ervaringen, alleen al door het etiketje „juffrouw” wil ik graag iets meer zeggen. Wanneer spreken we van een ongetrouwde vrouw? Op welke leeftijd gaan we in denken en spreken van een nog niet getrouwde vrouw over op een ongetrouwde vrouw? Bij 25, 30, bij 40 jaar? Er zijn mensen die vinden dat je een oudere ongetrouwde vrouw „mevrouw” zou moeten noemen. Maar in de praktijk is dat een slag in de lucht, de meesten blijven gewoon „juffrouw van Dam” zeggen en maar een enkele zegt „mevrouw van Dam”. Als voor een zon- of feestdag.

Stel, u hebt een secretaresse van 25 jaar. U hebt veel aan haar, 't bevalt haar en ze blijft. Ze wordt 35, ze is er nog en... ongetrouwd. Zoudt u haar dan op haar 35ste verjaardag, bij wijze van huldiging, in het vervolg met „mevrouw” gaan aanspreken? Wanneer op uw kantoor jonge manlijke krachten komen, zo van school, heten ze meneer. Als een van hen ten stadhui zal gaan, wordt hij een poosje geplaagd, het wordt gevierd en daarmee is de kous af. Alle relaties kenden en blijven hem kennen als meneer zus en zo. De waardering die hij verwerft kan stijgen of dalen onafhankelijk daarvan.

Maar nu die juffrouw, die op haar 25ste kwam en die men daar 10 jaar later nog ziet? Ook de relaties die haar maar eens per jaar zien, zullen konstaten „dat ze dus geen man heeft kunnen vinden”. Zo ziet men dat. Ze kan als arbeids-

kracht zeer gewaardeerd worden en ook als mens, maar verder? Verder niets! De waardering voor haar als vrouw (en die vindt iedereen voor een vrouw van essentieel belang) daalt omgekeerd evenredig aan haar leeftijd. De een zal het wijten aan haar uiterlijk, een ander gooit het op haar tē kordaat zijn, de volgende vraagt zich af of ze soms te preuts is. Misschien ook vraagt iemand zich een beetje nieuwsgierig af of ze soms lesbisch is. Ze moet immers iets hebben? Iets te weinig, te veel of iets afwijkends. Want dat de normale mens zijn/haar bestemming in een huwelijk zoekt wordt in deze samenleving als volkomen vanzelfsprekend gevoeld.

Maar wist u dat volgens het Centraal Bureau van de Statistiek in 1966 van elke 10 vrouwen tussen de 35 en 65 jaar er één niet getrouwd was en nooit getrouwd geweest?

Die secretaresse van zopas was een van de gewone meisjes die verwacht hebben zeker eens iemand tegen te komen van wie ze zou houden en die van haar zou houden... Dan wordt er toch wel wat van je gevraagd om vrolijk en wel staande te blijven, steeds meer vrezende die éne van de tien te worden. Je gaat angstvallig verbergen wat je eigenlijk graag zou willen en ook je kennissen roeren dit punt maar niet meer aan. Dan ben je dus een „ongetrouwde-vrouw” geworden die men nu „mevrouw” zou kunnen gaan noemen; de kans om volgens de gewone weg mevrouw te worden is zo klein, dat je nu volgens sommigen dan wel zonder dat boterbriefje het voorvoegsel mag hebben.

En hoe is verder de situatie? Beslist anders dan voor een ongetrouwde man. Naast het gemis aan nauwe relaties in intimiteit en kameraadschap en het pijnlijke gevoel door de samenleving gezien te worden als een de-boot-gemist-hebbende, ontdekt ze geleidelijk niet voor vol aangezien te worden. Een van de meest trieste ervaringen waartegen een mens zich met geen woord verdedigen kan, omdat je woorden immers geen steek houden? Bij gewoon menselijke vreugde of verdriet, geboorten, moeilijkheden met kinderen, verlies van man of kind, meent men dat je er weinig van begrijpt omdat alles verband houdt met die speciale relaties waar een ongetrouwde geen weet van zou hebben. Concerten, planten en zo... houdt je daar maar bij.

En dan de extra kritische beoordelingen! Ziet een ongetrouwde er goed uit dan is het al gauw „wat doet ze haar best”. Kleed ze zich gewoon,

dan is het tē gewoon. Wanneer ze energiek haar boontjes dopt vindt men haar niet vrouwelijk. En die „men” dat zijn de mensen, niet alle (ik generaliseer vandaag een beetje) maar toch wel véél mensen.

Het is ook zo logisch. Wie voor het huwelijk eenzaam was zal daarvoor wel begrip hebben. Maar hoewel bijna iedereen de bevoogding van de ouders als belemmerend gevoeld heeft, beseft men meestal niet dat de samenleving de ongetrouwde vrouwen eigenlijk als halve onmondigen blijft zien. Evenmin hoe beperkend dat werkt. Het is heel gewoon dat zoiets pas tot je doordringt door toevallige kontakten. Bijvoorbeeld als een onderwijzeres, een ongetrouwde kennis van je, op vakantie gaat mét een vriend en zegt: „denk er om hoor, niemand mag het weten!” En deze niemand zijn dan mensen die misschien hun eigen ongetrouwde kennissen wel echt voor vol aanzien... maar die juffrouw van de school van hun kinderen met een vriend naar Zweden of Parijs? Nou nou!

Maar, wanneer een ongetrouwde vrouw eindelijk haar houding heeft gevonden, wanneer ze zich gelukkig niet meer afvraagt wat of ze nu wel of niet zou mogen, haar eigen leven gaat leiden, zou ook haar leven goed kunnen zijn. Zou zijn ja, als de situaties op het gebied van financiën en woonruimte (voortkomend uit de visie op de ongetrouwde vrouw) rechtvaardiger waren geregeld. Nog eens, voor ongehuwde mannen ligt een en ander beslist anders. Gelukkig voor hen en gelukkig voor de samenleving. Want leden van een geheel die in de beklemming zitten, leveren heel wat minder fleur en dragen heel wat minder positief bij dan meer vrije mensen.

Daarom was al het voorgaande ook niet als klaagzang bedoeld. Men heeft me eens lof willen toezwaaien omdat ik voor de ongehuwde vrouwen zou willen opkomen. Maar hoe meer ik daarover nadenk, hoe beslist ik dit opkomen voor hen afwijs. Want, als er in een hoek geduwd wordt is er altijd iemand die zich in de hoek láát duwen. Zeker in deze subtiele verhoudingen van mensen onderling. Het klinkt misschien hard, maar als iemand in een hoek zit, of gewoon niet meegeteld wordt, is hij of zij daar dan niet zelf óók schuldig aan? Ja toch? Komt dat misschien omdat men zich ook zelf niet voor vol aanziet?

De bewijzen dat het ook anders kan, leveren ons de vele ongetrouwde vrouwen die gewoon hun gang gaan en meewerken in diezelfde samenle-

• ORIËNTATIE

serie A: *Huwelijk en gezin*

- 1 verkering en verloving
- 2 trouwen
- 3 gezinsvorming en opvoeding
- 4 het gemengde huwelijk
- 5 gezin en maatschappij

serie B: *De mens en zijn wereld*

- 1 atoom en kosmos
- 2 existentie
- 3 evolutie
- 4 autonomie
- 5 relativiteit

serie C: *Aziatische godsdiensten*

- 1 islam
- 2 confucianisme/taoïsme
- 3 hindoeïsme
- * 4 boeddhisme
- * 5 zen-boeddhisme

serie D: *Wereldproblemen*

- 1 het bevolkingsvraagstuk
- 2 welvaart-armoede
- * 3 oorlog-vrede
- * 4 het rassenvraagstuk
- * 5 communisme en democratie

* deze deeltjes zullen in de loop van 1968 verschijnen.

prijs per serie f 2,50

deze series bevatten ieder vijf helder geschreven deeltjes, die uitstekend kunnen dienen als uitgangspunt in gespreksgroepen.

ieder deeltje telt ongeveer 24 blz.

bestellingen bij voorkeur door storting of overschrijving van het verschuldigde bedrag op giro 304960 t.n.v. het Humanistisch Verbond, Utrecht met gelijktijdige vermelding van letter en nummer van de gewenste brochure op de girokaart.

Televisie-uitzending

Maandag 11 november, Nederland I
22.30—22.45 uur

„MEEDOEN OF NIET”

Een discussie tussen E. W. Hommes
en Drs. P. Bordewijk
Regie: Joes Odufré

ving. Over de diskriminerende houding van de goegemeente halen ze hun schouders op. Ze begripen hoe onbedoeld iets soms gebeurt en als ze dan ook nog gevoel voor humor hebben, doen ze wonderen. Hun vrijheid, hun volledig-vrouw-zijn blijkt uit hun houding. Maar wanneer ik nu dus niet wil opkomen voor de ongetrouwde vrouw, waarom dan toch hun situatie in nogal harde lijnen voor u uitgetekend? Wel, omdat deze situatie voor elk meisje, voor elke vrouw, dermate afschrikwekkend is dat dit een zeer belangrijke faktor is, moeite te doen om tot een huwelijk te geraken, tenzij men zeer uitgesproken anders wil.

Ik zei het al, het is zo gewoon te trouwen, dat men daar zelden bij stil staat, maar het lijkt me toch wel zin te hebben je eens eerlijk af te vragen wat in de meeste gevallen de bewuste drijfveren zijn.

In de eerste plaats verlang je naar iemand met wie je je sexualiteit beleven kunt in een verworven relatie. Ten tweede lijkt het fijn allerlei dingen samen te doen. En ten derde is het prettig aan de buitenwereld te kunnen tonen dat er iemand is die van je houdt, iets in je ziet. Dan zijn er nog eventueel de verlangens naar kinderen en het materieel verzorgd zijn, maar ik dacht dat de eerste drie factoren, dus de sexualiteit, de vriendschap en het aanzien in het oog van de wereld de grootste rollen speelden.

En nu ga ik weer even vervelend doen. De mannen moesten maar even hun oren dicht doen (hoewel het natuurlijk op hun eigen huwelijk niet slaat). Ik vrees nl. dat deze laatste drijfveer voor vrouwen buiten alle proporties een rol speelt. Het is voornamelijk het tot trouwen te komen om niet ongetrouwd te blijven, terwijl dit geen rol behoorde te hoeven spelen. Ik ben er zeker van dat de statusverhoging massa's bruidjes lief naar het stadhuis heeft doen gaan, daarbij zichzelf een beetje of méér zand in de ogen strooiend wat het houden-van betreft. En dit zou niet behoeven te zijn als het leven van een ongetrouwde vrouw niet zo onaantrekkelijk zou zijn. En het zou niet zo onaantrekkelijk zijn, zou tenminste enorm veel verbeteren wanneer we dat absurde verschil in de naamgeving tussen de gehuwde en ongehuwde staat, en dat dan alleen bij vrouwen, afschaffen. En dan totaal. Dat betekent dat wanneer we onze dochter die bijvoorbeeld in een kindertehuis werkt een brief sturen, we op de enveloppe moeten zetten: „Aan mevrouw J. Jansen”. En als afzender uiteraard niet meer A. Jansen-Pietersen. Nee, gewoon A. Jansen, desnoods „mevrouw A. Jansen”. Ik geef toe, het is even wennen. Maar wie wel eens lijsten van namen moet maken en akelig wordt van de vrouwen met meisjesnaam erachter, gescheiden vrouwen zonder meisjesnaam, mejuffrouwen die zich mevrouw noemen en gewone mejuffrouwen... hèhè zij kunnen opgelucht zijn.

Is die meisjesnaam weglaten te veel gevraagd? Is het zo gek? Maar we geven toch ook geen speciale benamingen aan bijvoorbeeld echtparen

met of zonder kinderen, huisvrouwen met een baan, gescheiden mannen of vrouwen, mensen die op het „platteland” wonen of in grote steden? Een dominee of professor kan zich, als hij dat wil, ook in de gewone omgang daarmee laten aanspreken. Maar hij dééd er iets voor. Terwijl het ongehuwd-zijn van een vrouw...? Ze had het of graag anders gewild of er volkomen in de privésfeer toe besloten. En het wél gehuwd zijn, is dat belangrijker dan al die andere verschillen als beroep, nationaliteit en ga zo maar door? Zoveel belangrijker, en dan alleen voor een vrouw, dat het zo in de openbaarheid moet?

Of ik nu geloof dat het welzijn van de wereld, morgen, in de eerste plaats afhangt van de verandering van een dergelijk gebruik? Nee hoor. Maar misschien wilt u er toch eens over nadenken.

Meer echt graag gewilde huwelijken, meer ouders, mede daardoor, die hun kinderen goed kunnen opvangen en begeleiden en voor de alleenstaanden gelijkwaardigheid... ik dacht dat we daar ieder het onze aan moesten doen.

Pien Hienekamp

avignon

*Niet omdat de pauw schreeuwt in het park
van Avignon*

*maar omdat ik aan u denk die, ver achter
de Rhône
denkt aan mijn zwerven en omdat ik nergens
kan wonen*

*word ik weemoedig en zit ik te dromen
op de rots in het park boven de stad en de Rhône
die vloeit langs de wallen van Avignon.*

*Omdat de onophoudelijk-stilfluisterende fontein
in de grot achter mij van uw schoonheid verhaalt
ben de dromer ik weer die de verte instaat
van op de borstwering die een stad openbaart
die ligt, langs de stroom waar een bark op vaart
als een kleurvol doch oud gobelijn.*

*En omdat het hermetisch-gesloten paleis
van de pausen, naast mij, is het trotse symbool
van mijn eenzame hart, wil ik verder op dool
— maar ik weet niet waarheen, want gij zijt
de poort
die toegang verleent tot de stad die schoort
dit gesloten en witte paleis.*

Hubert van Herreweghen

Voor het Woord van de Week is een handige linnen

verzamelband

verkrijgbaar.

Prijs f 2,95

Te bestellen door storting of overschrijving op postrekeningnummer 30.49.60 t.n.v. Humanistisch Verbond, Postbus 114, Utrecht.

Humor

Het hier weergegeven artikel „Humor” ontleenden wij uit „Het Vrije Woord”, het veertiendaagse orgaan van het Humanistisch Verbond in België.

Ik heb gisteren een ontzettend nare dag beleefd. Reeds bij het ontbijt was ik uit mijn gewone doen. Allerlei kleinigheden hinderden mij en een halve glimlach kon er niet af. Op weg naar het station werd het nog erger. Ik was uit mijn humeur omdat ik dezelfde mensen op dezelfde plaatsen voorbijliep en omdat alles net was zoals gisteren, eergisteren en vorige week. Ineens overviel mij een verschrikkelijk besef van absurditeit en ik voelde mij zoals een paard met oogkleppen in een saaie tredmolen, aldoor rondtollend in dezelfde vervelende cirkel. Op kantoor wachtten dezelfde dossiers op me, ik hoefde voortdurend op dezelfde vragen te antwoorden, dezelfde mensen deden wat ze iedere dag doen, dezelfde bezoekers kwamen met steeds weer dezelfde klachten aandragen. Kortom, de hele wereld werkte mij op de zenuwen en ik vond alles eentonig en beroerd. Mijn anders zo knus bureau scheen mij een cel toe, mijn pijp leek wel gevuld met zee gras en de vertroostende kop koffie smaakte bitter. Dan begonnen de dagelijkse rituele handelingen, die mij gewoonlijk het prettig gevoel geven deel te hebben aan het leven in de maatschappij. Plots schenen ze mij onzinnig, kleinburgerlijk en banaal. Alles was zijn glans, alles was zijn pit kwijt. Een gekruide mop van een collega klonk mij als gezeur in de oren en de goedbedoelde opmonterende woorden van mijn vrienden maakten mij alleen maar moedeloos, te meer omdat ze mij deden denken aan het sussen van een nukkige kleuter. Zo bleef het de ganse dag. 's Avonds werd het nog troostelozer. Mijn vrouw had iets extra klaar gemaakt, maar het smaakte niet. Ik bedierf het spel van mijn guitige spruiten die poogden mij aan het lachen te krygen. Er vielen zelfs klappen. Het geestige boek, dat mij sinds dagen reusachtig had geboeid bleek een afgezaagde draak. Op de radio klonk de muziek monotoon. De krant stond vol flauwe berichten en de bijdrage, waaraan ik de avond tevoren zoveel vreugde had beleefd, scheen mij nu een onverkwikkelijk epistel. Het intiem lamplicht, waarvoor ik zo gevoelig ben, straalde koud en verdrietig in mijn werk-kamer. Ik besloot dan ook maar naar bed te gaan. Nors gaf ik vrouw en kroost een avondzoen en kroop onder de dekens, pruilend en overstuurd. Wat was er verdraaid met mij aan de hand? Gelukkig ontfermde de slaap zich vlug over mijn moegetobd hoofd.

Toen ik vanmorgen wakker werd stond de herinnering aan de mistroostige dag me onmiddellijk voor de geest en ik waagde het niet de ogen te openen, bevreesd dat de ellende opnieuw zou beginnen. De geur van lekkere koffie prikkelde evenwel mijn neus en ik besloot dan ook maar de werkelijkheid, grijs of rooskleurig, het deed er niet toe, kordaat aan te pakken. Toen ik de ogen opsloeg zat er een bijzonder leuke jonge dame op de rand van mijn bed. Ik schrok, natuurlijk, dat was mij in vele, vele jaren niet meer overkomen. Ze lachte me schalks toe en bleek in alles van een schitterende ondeugendheid. Hoe fraai gevormd ze ook was, toch bleek ze niet helemaal van vlees en bloed. Toen ik mij van haar concreet wezen zou overtuigen wees ze me fijntjes terecht door haar ware identiteit bekend te maken.

Groot was mijn verbazing in haar mijn zin voor humor te herkennen. Meteen onthulde ze dat ze mij eventjes een dag in de steek had gelaten om mij terdege diets te maken hoe belangrijk ze eigenlijk in mijn bestaan was.

Na deze verklaring en aangenaam verrast door mijn oprechte opluchting liet ze toe haar een kameraadschappelijke zoen te geven. Ze leunde dicht tegen me aan en loste ten slotte volledig in me op, zodat ik ineens weer onbedaarlijk lachen kon, tot de niet geringe verwondering van mijn vrouw en kinderen die hun ogen niet konden geloven toen ze zo vroeg reeds begroet werden door uw glunderende

humanist.

Kalender 1969

De kalender 1969 van het Humanistisch Verbond, nu in geheel vernieuwde uitvoering, is verschenen.

De prijs is

f 4.65

Uw bestelling zien wij gaarne tegemoet door storting of overschrijving van f 4,65 op postrekening 304960 t.n.v. het Humanistisch Verbond, Utrecht.

In de omschrijving: Kalender 1969.

Van week tot week

Radio (Hilv. II)

Zondag 3 november 9.45—10.00 uur: Abortus Provocatus ter discussie.

Zondag 10 november 9.45—10.00 uur: M. G. Rood: titel nog niet bekend.

Zondag 17 november 9.45—10.00 uur: H. Bonger: titel nog niet bekend.